

PARAZITAR KASALLIKLARNING ZAMONAVIY TIBBIYOTDAGI DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNING PROFILAKTIKASI

Koshkarov Askarbay Jaksilikovich

Qoraqalpog'iston tibbiyot instituti

yuqumli kasalliklar va dermatovenerologiya kafedrası Phd docent

askarbaykoshkarov@gmail.com

+998905903471

Bekbergenov Nurbergen Utebergen uli

Qoraqalpog'iston tibbiyot instituti

yuqumli kasalliklar va dermatovenerologiya kafedrası stajyor assistenti

nurik778bekbergenov@icloud.com

+998913949686

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20338472>

Annotatsiya

Parazitar kasalliklar dunyo sog'liqni saqlash tizimida dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Ularning keng tarqalishi aholi salomatligiga, ayniqsa bolalar va immuniteti sust shaxslarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tezisda parazitar kasalliklarning epidemiologik xususiyatlari, etiologiyasi, klinik kechishi, diagnostikasi hamda profilaktik choralarining zamonaviy jihatlari tahlil qilingan. Shuningdek, sanitariya-gigiyena madaniyatini oshirish va erta diagnostikaning kasalliklar tarqalishini kamaytirishdagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: parazitar kasalliklar, gelmintoz, protozooz, epidemiologiya, diagnostika, profilaktika, sanitariya-gigiyena.

Kirish

Bugungi kunda parazitar kasalliklar global tibbiyot va epidemiologiyaning eng muhim muammolaridan biri hisoblanadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, dunyo aholisining sezilarli qismi turli xil parazitlar bilan zararlangan bo'lib, ushbu holat ayniqsa rivojlanayotgan davlatlarda keng tarqalgan. Aholining sanitariya madaniyati yetarli darajada shakllanmaganligi, ekologik omillarning yomonlashuvi, sifatli ichimlik suvi ta'minotidagi muammolar va migratsion jarayonlarning kuchayishi parazitar kasalliklarning tarqalishiga sabab bo'lmoqda.

Parazitlar inson organizmiga tushgandan so'ng uzoq muddat davomida yashab, turli organ va tizimlar faoliyatini izdan chiqaradi. Natijada organizmning immunologik reaktivligi pasayadi, metabolik jarayonlar buziladi hamda surunkali patologik holatlar rivojlanadi. Shu sababli parazitar kasalliklarni erta aniqlash va samarali profilaktik choralarni amalga oshirish zamonaviy tibbiyotning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot maqsadi

Parazitar kasalliklarning tarqalish omillari, klinik xususiyatlari va ularning oldini olish choralarini ilmiy jihatdan tahlil qilish.

Tadqiqot materiallari va usullari

Mazkur tezisni tayyorlash jarayonida mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, epidemiologik ma'lumotlar hamda zamonaviy tibbiy manbalar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida analiz, taqqoslash va statistik ma'lumotlarni umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Asosiy qism

Parazitar kasalliklarning tasnifi

Parazitar kasalliklar etiologik jihatdan quyidagi asosiy guruhlariga bo‘linadi:

1. Protozozlar

Bir hujayrali parazitlar chaqiradigan kasalliklar bo‘lib, ular asosan ichak va qon tizimini zararlaydi.

- Amebiaz
- Lyamblioz
- Toksoplazmoz
- Bezgak

2. Gelmintozlar

Ko‘p hujayrali gijjalar sababli rivojlanadigan kasalliklar.

- Askaridoz
- Enterobioz
- Tenioz
- Echinokokkoz
- Trixinellyoz

Epidemiologik xususiyatlari

Parazitar kasalliklarning tarqalishida quyidagi omillar muhim rol o‘ynaydi:

- sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilinmasligi;
- ifloslangan suv manbalaridan foydalanish;
- veterinariya nazoratining sustligi;
- oziq-ovqat mahsulotlarining yetarli termik ishlovdan o‘tkazilmasligi;
- iqlim va ekologik omillar.

Bolalar orasida enterobioz va askaridoz ko‘proq uchrashi aniqlangan bo‘lib, bu holat ularning gigiyenik ko‘nikmalari yetarli shakllanmaganligi bilan bog‘liq.

Klinik belgilari

Parazitar kasalliklarning klinik ko‘rinishi parazit turi va organizmning immun holatiga bog‘liq. Ko‘p hollarda quyidagi simptomlar kuzatiladi:

- qorin sohasida og‘riq;
- dispeptik buzilishlar;
- ko‘ngil aynishi va qusish;
- ishtahaning pasayishi;
- tana vaznining kamayishi;
- allergik reaksiyalar;
- umumiy holsizlik va anemiya.

Ba‘zi hollarda parazitlar uzoq vaqt davomida yashirin kechib, faqat laborator tekshiruvlar orqali aniqlanishi mumkin.

Diagnostika

Parazitar kasalliklarni aniqlashda laborator tekshiruvlar asosiy o‘rin tutadi. Diagnostik usullar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- najasni mikroskopik tekshirish;
- periferik qon tahlili;
- immunologik tekshiruvlar;
- serologik diagnostika;
- polimeraza zanjir reaksiyasi (PZR);
- ultratovush va instrumental tekshiruvlar.

Zamonaviy molekulyar diagnostika usullari parazitlarni erta bosqichda aniqlash imkonini beradi.

Profilaktika choralari

Parazitar kasalliklarning oldini olishda kompleks profilaktik tadbirlarni amalga oshirish muhim hisoblanadi. Jumladan:

- shaxsiy gigiyena qoidalariga qat'iy rioya qilish;
- qo'llarni muntazam sovun bilan yuvish;
- ichimlik suvini dezinfeksiya qilish;
- meva va sabzavotlarni yaxshilab yuvish;
- go'sht va baliq mahsulotlarini to'liq termik ishlovdan o'tkazish;
- veterinariya va sanitariya nazoratini kuchaytirish;
- aholining tibbiy savodxonligini oshirish.

Profilaktik tadbirlarning tizimli ravishda olib borilishi parazitlar kasalliklarning kamayishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Parazitar kasalliklar bugungi kunda inson salomatligiga jiddiy xavf tug'diruvchi patologiyalar qatoriga kiradi. Ularning keng tarqalishi ijtimoiy, ekologik va sanitariya omillari bilan chambarchas bog'liq. Zamonaviy diagnostika usullaridan foydalanish, profilaktik tadbirlarni kuchaytirish va aholining gigiyenik madaniyatini oshirish orqali ushbu kasalliklarning tarqalishini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Shu bois parazitlar kasalliklarga qarshi kurashish nafaqat tibbiyot xodimlari, balki butun jamiyat oldida turgan dolzarb vazifa hisoblanadi.

References:

1. Axmedov A.A. Tibbiy parazitologiya asoslari. – Toshkent: Meditsina, 2022.
2. Karimov X.K. Yuqumli kasalliklar epidemiologiyasi. – Toshkent, 2021.
3. World Health Organization. World report on parasitic diseases. Geneva, 2024.
4. Tibbiyot institutlari uchun parazitologiya darsligi. – Toshkent, 2020.
5. Abdullayev B.R. Klinik parazitologiya va zamonaviy diagnostika usullari. – Toshkent, 2023.